

C. Buddingh'-prijs 2015

Juryrapport

'Een ogenblik tegenover dit Ontzaglijke gestaan te hebben, zich met dit Ontzaglijke gemeten te hebben, het Ontzaglijke te hebben *herkend*', aldus Paul Rodenko over dichters van de vernieuwende poëzie, ook wel de *poëzie van het echec* genoemd. Poëzie die niet schoonheid, vitaliteit, persoonlijkheid of intelligentie als belangrijkste eis aan zichzelf stelt, maar 'het onmogelijke' of 'het wonder'. Paul Rodenko beschrijft een houding die slechts enkele dichters zichzelf durven of kunnen aanmeten, maar waar poëziefhebbers toch ieder jaar naar blijven uitkijken. Zo ook de jury van de C. Buddingh'-prijs 2015.

Tweeëntwintig dichtbundels kreeg de jury toegestuurd van zestien verschillende, zowel grote als kleine uitgeverijen. Een aanzienlijk deel van de debuten kwam van dichters die eerder de finale van de NK Poetry Slam bereikten. Een grote felicitatie gaat dus uit naar het slamcircuit. De jury constateerde een evenwichtige balans tussen vrouwelijke en mannelijke dichters, maar stelde eveneens vast dat de lijst weinig diversiteit in achtergrond vertoont. Het roept de vraag op of uitgevers een dichtende praktijk over het hoofd zien.

De ingezonden werken kunnen op een enkele na in drie – deels overlappende – categorieën worden ondergebracht. De eerste categorie vormen de traditionele bundels die een vrij nauwe opvatting van poëzie volgen: ze trachten persoonlijke gevoelens en gedachten zo mooi of zo voor de hand liggend mogelijk te verwoorden en zijn niet uit op vormelijke of inhoudelijke vernieuwing. De meeste hadden vanwege het gemak waarmee de jury haar vanuit literaire gewoontes kon begrijpen geen kans op nominatie. De tweede categorie vormen de anekdotische bundels die grimmige, onbegrijpelijke of juist vreugdevolle werelden oproepen, de een met meer diepgang dan de ander, de een met meer humor dan de ander. Hoe interessanter de existentiële en maatschappelijke vraagstukken en verrassender de vertelstrategieën, hoe hoger de bundel op de stapel belandde. De laatste categorie vormen de bundels die de observatie als uitgangspunt nemen, meestal eropuit om de waarneming zo precies en beheerst mogelijk te verwoorden, soms juist gestoeld op grilligheid die uitmondt in onverwachte ruimtelijke sprongen en snelle registerwisselingen. Getuigde de bundel van een buitengewone scherpte, taalgevoeligheid en originaliteit, dan steeg de bundel in aanzien.

Over tien debuten moest de jury het uiteindelijk eens zien te worden. En ware het niet dat het reglement vier potentiële winnaars voorschrijft, dan waren die alle op de nominatielijst beland: *Bodemdrang* van Laura van der Haar en *Kameleon* van Charlotte van den Broeck werden hoog gewaardeerd vanwege de vindingrijke en samenhangende beeldspraak; de minimalistische en strak gecomponeerde bundel *Onbalans* van Bart van der Straeten scoorde hoog daar het stilistisch volledig afwijkt van al het andere ingezonden werk; zo stemrijk, sinister en beweeglijk als in *regen*

kosmos kamerplant werd het in geen enkel ander werk, waardoor Anne Broeksma tevens op bijval kon rekenen; Marc van der Holst tast in *Pyjamadagen* de grens af tussen kortverhaal en prozagedicht met een zeer sterk gevoel voor humor en een scherpe neus voor de band tussen kunst en politiek.

Het postuum verschenen *Ademgebed* van Martijn Teerlinck verdient volgens de jury een eervolle vermelding. Haast anti-tendentieus in poëticaal inzicht en dooernstige thematiek, waren het de bezwerende, mystieke gedichten uit deze bundel die de jury zeer hebben aangegrepen.

Na wikken en wegen en een stevig onderhandelingsproces slaagden de juryleden erin vier zeer uiteenlopende debuutbundels te nomineren. Over deze werken werd de jury het eens dat ze uitblinken binnen één of meerdere categorieën of er zelfs helemaal buiten vallen: *Deze zachte witte kamer* van Runa Svetlikova verschenen bij Uitgeverij Marmer, *Niemand had er enig idee van wat er aan de hand was* van Jeroen van Rooij verschenen bij de Bezige Bij Antwerpen, *Twee mannen spreken elkaar onopgemerkt aan* van Rens van der Knoop verschenen bij de Bezige Bij en *Wachtkamers* van Saskia Stehouwer ook verschenen bij Uitgeverij Marmer.

RUNA SVETLIKOVA – *Deze zachte witte kamer* (Uitgeverij Marmer)

In het dankwoord aan het einde van deze bundel lezen we “Alles is zinloos maar zolang er kunst is kan ik daarmee leven”. Deze zinsnede geeft goed de spanning aan tussen het existentiële en het artistieke dat aan deze bundel een grote kracht geeft, die van het eerste tot het laatste vers wordt aangehouden. Inhoudelijk kan dit boek worden gelezen als een familieverhaal, met de eeuwige weerkeer van geboorte, opgroeien en dood die niet anders blijken te zijn dan het willekeurig kruisen van atomen in een universum zonder betekenis. Maar de manier waarop Runa Svetlikova dit gevoel van zinloosheid en van het pijnlijk opeenvolgen van de generaties verwoordt, is van een grote metaforische vindingrijkheid die wild is maar nooit ontspoot, onder meer dankzij de grote vormelijke beheersing van de vers- en strofestructuur. De bundel is opgebouwd uit diverse cycli met herhalingen en kruisverwijzingen die de zeggingskracht van elk beeld, maar ook de diversiteit van het geheel met grote scherppte onderlijnen.

JEROEN VAN ROOIJ – *Niemand had er enig idee van wat er aan de hand was* (De Bezige Bij)

Wereldwijd, maar vooral in de VS, staan er standbeelden van “De jongen met de lekkende laars”. Wie of wat deze beelden precies representeren, weet niemand zeker, maar telkens betreft het een jongen die een lekkende laars ophoudt en toeziet hoe het water langzaam wegsijpelt. Dit gegeven, waar zo'n gelaagde metaforische kracht vanuit gaat, is slechts een van de vele fascinerende (lichamelijke) motieven die in Van Rooijs bundel worden opgevoerd. Het stelt de dichter in staat om de vergankelijkheid van belichaamde herinneringen te onderzoeken, evenals de troebele verhouding tussen collectief en individueel geheugen – een onderzoek dat in ons digitale tijdperk alleen maar relevanter is geworden. Nergens wordt de toon moedeloos of nostalgisch in dit debuut, wat je zou kunnen verwachten wanneer je tot de conclusie komt dat elke herinnering aan verval onderhevig is (wordt 'vernield en weer hersteld', 'opnieuw gegoten' en 'herzien'). Dat ons geheugen continu meebeweegt met onvoorziene biologische, culturele en technologische krachten, wordt hier eerder aanvaard, waardoor je als lezer moeiteloos meegaat in de schijnbaar onsamenvattende – want grotendeels met flarftechnieken gesampled – stroom van herinneringen die de dichter via internet en vrienden heeft verkregen. Dit debuut volgt allerminst een nauwe opvatting van welke poëtische middelen ons ter beschikking staan – een verademing voor iedere lezer die het experiment en tastend denken niet schuwt.

RENS VAN DER KNOOP – *Twee mannen spreken elkaar onopgemerkt aan* (uitg. De Bezige Bij)
'Ik hoop – ook voor mezelf – een vreemde te zijn (...) met de mensachtige vormen die anderen zien' zegt de dichter. Het is die vreemde die hij wil leren kennen, waarmee hij in gesprek gaat. Hoe verhouden die twee zich tot elkaar en vooral, hoe verhouden de ik en de vreemde, de 'twee mannen' zich tot de buitenwereld. Van der Knoop weet deze introspectie te verwoorden in verzen die keer op keer verrassen en navelstaarderij ontstijgen, juist omdat ze tevens een dialoog met de omgeving inhouden; binnen- en buitenwereld worden zagezegd op elkaar losgelaten. Dat geeft een mooie spanningsboog die nog eens wordt versterkt door de krachtige en tegelijk aftastende manier waarop hij het thema in taal giet. Rens van der Knoop is een kijker, een observeerder. Het observeren betreft zowel de dingen en mensen om hem heen, als zijn eigen aanwezigheid in het geheel. Dat levert treffende associatieve en visueel georiënteerde poëzie op met vlakken, verticalen en horizontalen die structuur geven en die regelmatig worden doorbroken.

SASKIA STEHOUWER – *Wachtkamers* (uitg. Marmer)

De inzet van deze bundel kan klassiek worden genoemd: het zoeken van de dichter naar een nieuwe en eigen plaats in een wereld die niet langer zomaar herkenbaar en bewoonbaar is. Maar dit bewust-traditionele, dat sterk afsteekt tegen de tijds- en trendgevoeligheid van veel hedendaagse poëzie, vertaalt zich allerm minst in een klassieke zegg ing. Saskia Stehouwer opteert voor een gevoelige maar daarom niet emotioneel-subjectieve taal, die de individuele gevoelens inschrijft binnen ruimere verbanden. Ondanks de zeer heldere taal, slaagt de auteur erin de lezer permanent te verrassen bij elke nieuwe regel, waarvan verschillende – met name de duistere – direct in het hoofd blijven hangen. Toch zijn deze gedichten veel meer dan een opeenvolging van sterke verzen, want ook de opbouw van het hele boek is origineel, met per afdeling een inleidend gedicht dat steeds als motto kan worden gelezen.

'het is belangrijk om door de
vorige bewoners heen te kijken
uw toekomst hangt niet af van
dit geelgeschilderde muurtje
het is aan u
om er iets eigens van te maken'

Zo lezen we in *Wachtkamers*. Stehouwer tracht in haar poëzie een uiterste grens te bereiken, 'het onmogelijke tot stand te brengen', zoals Paul Rodenko zou zeggen. De jury viel voor haar streng opgelegde onderzoekende houding, voor de gedisciplineerde nieuwsgierige blik waarmee ze observeert en de eigenzinnige toon waarop ze haar waarnemingen dwingend en authentiek weet te verwoorden. De C. Buddingh'-prijs 2015 voor het beste debuut gaat naar Saskia Stehouwer.

De jury van de C. Buddingh'-Prijs 2015

Jan Baetens
Hester Knibbe
Marije Koens

